

Залишені: люди похилого віку на Сході України не мають засобів до існування

Близько мільйона громадян України, які проживають на непідконтрольній уряду території, не мають доступу до пенсій або стикаються із суттєвими перешкодами для їх отримання. Така політика не відповідає міжнародним зобов'язанням України та є дискримінаційною. *Уряд України повинен терміново відновити пенсійні виплати всім громадянам, незалежно від місця їх проживання*

Опис ситуації

Стаття 46 Конституції України гарантує право громадян на соціальний захист, зокрема, отримання пенсій. Відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», усі громадяни України мають право на державне пенсійне забезпечення за віком, по інвалідності та в інших випадках. Тим не менш, 7 листопада 2014 року Кабінет Міністрів України прийняв Постанову № 595, позбавивши громадян, які проживають на непідконтрольній уряду території, можливості отримання соціальних виплат та пенсій. Це суттєво ускладнило матеріальне становище близько мільйона осіб, залишивши багатьох з них без засобів до існування. Постанову № 595 було оскаржено в суді. 16 жовтня 2015 року

Вищий адміністративний суд України прийняв ухвалу, якою погодився із судовими рішеннями окружного та апеляційного адміністративних судів, що визнали недійсним пункт 2 Тимчасового порядку фінансування бюджетних установ, здійснення соціальних виплат населенню та надання фінансової підтримки окремим підприємствам і організаціям Донецької та Луганської областей, затвердженого Постановою № 595 Кабінету Міністрів України. Однак, незважаючи на рішення Вищого адміністративного суду України, пункт 2 Тимчасового порядку продовжує застосовуватися. На сьогодні, для отримання доступу до соціальних виплат та пенсій люди, що проживають на непідконтрольній уряду території, повинні переїхати на територію контролювану урядом та зареєструватись як ВПО. Прив'язка можливості отримати пенсію

до статусу ВПО призвела до того, що люди, які не мають змоги переїхати, стали реєструватись як ВПО лише для отримання доступу до пенсії. У відповідь на таку практику Уряд України запровадив подальші обмеження. У 2016 році Кабінет Міністрів України прийняв низку постанов (№№ 365, 637, 167, 964), що регулюють порядок доступу до соціальних виплат та пенсій для ВПО та запроваджують процедури їх призупинення, відновлення та проведення додаткових перевірок. У 2016 Уряд України призупинив соціальні виплати та пенсії 500,000-600,000 ВПО зі Східної України до подальшої верифікації.

Міжнародне право

Україна є учасницею міжнародних договорів, що гарантують право на соціальний захист. Зокрема, право на соціальне забезпечення та достатній життєвий рівень захищено статтями 22 та 25 Загальної декларації прав людини, статтею 9 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, статтею 12 Європейської соціальної хартії, Конвенцією Міжнародної організації праці № 102 про мінімальні норми соціального забезпечення. Стаття 12 Європейської соціальної хартії захищає право на соціальне забезпечення, а також пенсії, що може бути в широкому сенсі визначено як захист матеріальних умов, необхідних для забезпечення адекватного рівня життя та захист від небезпечних для життя та принизливих обставин бідності та незахищеності. Пенсійні виплати відносяться до права на власність, гарантованого статтею 1 Протоколу 1 до Європейської конвенції прав людини. Будь-які відхилення від захисту цього права мають ґрунтуватись на законі, переслідувати легітимну ціль та дотримуватись балансу між інтересами людини та суспільства. Такі відхилення не повинні покладати непропорційний тягар на людей. Припинення пенсійних виплат може бути кваліфіковано як порушення права мирного володіння своєю власністю.

Практика Європейського суду з прав людини

У 1995 і 1999 роках пану та пані Грудич було призначено пенсії по інвалідності

Косовською філією Сербського Фонду з пенсій та страхування з непрацевдатності (далі – Фонд). З червня 1999 року і січня 2000 року пенсійні виплати було припинено Фондом на тій підставі, що Косово перебуває під управлінням міжнародної адміністрації. Рішення було скасовано районним судом, а скарги Фонду було відхилено Верховним судом, який підтвердив висновки районного суду. Однак, у квітні 2008 року Фондом було призупинено процедуру відновлення пенсійних виплат пану та пані Грудич доти, поки проблему в цілому не буде вирішено між сербською владою і міжнародною адміністрацією в Косово. Скарги на рішення Фонду, подані подружжям Грудич, було відхилено урядом Сербії.

У 2008 році пан та пані Грудич звернулися до Європейського суду з прав людини із заявою проти Сербії. У 2012 році Європейський суд з прав людини прийняв рішення у справі *Grudić v. Serbia*. Він встановив, що пенсія пана та пані Грудич є майном за змістом статті 1 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (захист власності). Таким чином, призупинення пенсійних виплат було перешкоджанням праву мирного володіння своїм майном. Суд зобов'язав Сербію компенсувати заявникам моральну шкоду та витрати. Суд також постановив, що, з огляду на велику кількість потенційних заявників, сербський уряд має вжити всіх необхідних заходів для забезпечення сплати відповідних пенсій і заборгованості.

Дискримінаційна і несправедлива політика

Для отримання доступу до власних пенсій, громадяни України, які проживають на непідконтрольній уряду території:

- повинні проживати на підконтрольній уряду території, отримати статус ВПО та проходити додаткові перевірки;
- не мають можливості скористатися довіреністю на представництво власних інтересів в органах пенсійного фонду, соціального захисту та «Ощадбанку» на підконтрольній уряду території.

Через прив'язку можливості отримання пенсії до необхідності набуття статусу ВПО ті, хто неспроможний постійно перебувати на підконтрольній уряду території, отримують статус ВПО, фактично проживаючи на непідконтрольній території. Вони змушені часто перетинати лінію зіткнення, витрачаючи кошти на подорож. Особи, які звертаються для відновлення виплати пенсії до суду, несуть додаткові витрати, сплачуючи судовий збір.

Ситуація ускладнюється тим, що більшість пенсіонерів є літніми людьми, мають хронічні хвороби або інвалідність. Вони фактично позбавлені доступу до своїх пенсій, адже стан здоров'я не дозволяє їм перетинати лінію зіткнення, та вони не мають можливості скористатися довіреністю на представництво інтересів на підконтрольній уряду території, через обмеження, введені Урядом України. Хоча визначити точну кількість таких осіб досить складно, на телефони «гарячої» лінії Норвезької ради у справах біженців часто надходять дзвінки від літніх людей, які проживають на непідконтрольній уряду території, не мають родичів, які б їх підтримували, і не можуть подорожувати. Конфлікт є головною причиною їхніх страждань, проте поточна політика Уряду України ще більше ускладнює їхнє життя лише через те, що вони проживають на непідконтрольній йому території.

Приклад з Донецька

На телефон «гарячої» лінії Норвезької ради у справах біженців надійшов дзвінок від Олени Миколаївни, 84-річної мешканки Донецька. Жінка отримала інвалідність ще до виходу на пенсію. На момент початку конфлікту родичі Олени Миколаївни все ще проживали у м.Донецьк та допомогли їй перетнути лінію зіткнення, щоб стати на облік в Управлінні пенсійного фонду на підконтрольній уряду

території. Однак, через запровадження механізму здійснення контролю за проведенням виплати пенсій ВПО за місцем їх фактичного проживання/перебування Олена Миколаївна перестала отримувати пенсію. На даний момент вона живе у Донецьку сама. Через погіршення стану здоров'я жінка ледь пересувається. Коштів на оренду квартири на підконтрольній уряду території у Олени Миколаївни немає, так само як і когось, хто допомагав би їй перетинати лінію зіткнення та вистоювати в довгих чергах до банку, органів соціального захисту та пенсійного фонду. Олена Миколаївна у відчаї. Вона не може чекати роками закінчення конфлікту.

Рекомендації Норвезької ради у справах біженців:

- Оскільки пенсія є власністю особи, Уряд України не повинен висувати додаткові вимоги до мирного володіння майном. Необхідно відокремити пенсійні виплати від статусу ВПО.
- Недискримінаційний порядок виплати пенсій громадянам, які проживають на непідконтрольній уряду території, має бути запроваджено та врегульовано на законодавчому рівні.

Contact: ua.info@nrc.no